

Övgülerin Tehlikeleri ve Vaatleri

Samuel Hafner

“Yanlış türde bir övgü, kendi kendini yenilgiye uğratan davranışlar yaratır.

Doğru tür, öğrencileri öğrenmeye motive eder.”

Carol Dweck (2007b)

Eğitimcilerin söyledikleri ve yaptıkları, öğrenciler, motivasyonları ve performansları üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir. Bu özellikle övgü için geçerlidir. Carol Dweck, “The Perils and Promises of Praise” adlı makalesinde, olumsuz ve hatta zararlı etkileri olan iki yaygın yanlıyı açıklar: (1) zekayı övmek, özgüveni artırır ve öğrencilerin motivasyonunu yükseltir ve (2) başarı esas olarak öğrencilerin zekasından kaynaklanır. Birçok çalışma farklı yaş gruplarında, etnik ve sosyal gruplarda aynı sonuçları gözlemlemiştir: Zekanın övülmesinin kısa vadede olumlu etkileri olsa da, uzun vadede önemli olumsuz etkileri vardır.

Övgü başlı başına çok güçlü bir araç olabilir. Övgü doğru kullanılırsa, öğrenciler entelektüel zorlukları takdir eden ve aynı zamanda aksiliklerle nasıl başa çıkacaklarını bilen yetişkinlere dönüşürler. Öte yandan, “yanlış” övgü zararlı olabilir: Öğrencileri teşvik etmek yerine pasif ve başkalarının görüşlerine bağımlı hale gelmelerine neden olur.

Övgünün etkilerini anlamak için Dweck’in zihniyet teorisiyle ilgili olarak “çabanın iki yüzü” (Dweck, 2007b) olarak adlandırdığı şeyi incelemek gerekir. Sabit bir zihniyete sahip insanlar çabadan korkma eğilimindedir. Bir şeyi başarmak için çok çaba harcamaları gerekiyorsa, yeterince akıllı olmadıklarını varsayarlar. Gerekli yeteneğe sahiplerse, çabaya ihtiyaç duymamaları gerektiğine inanırlar. Dweck bunu “öğrencilerin sahip olabileceği en kötü inançlardan biri” olarak adlandırır (Dweck 2007b), bu da yetkin öğrencilerin bile vazgeçmesine veya geri çekilmesine neden olur.

Dweck bunu varsayımsal bir durumla açıklıyor:

Sabit fikirli bir öğrencinin sınıfında otururken cebirle ilk kez karşılaşan kafasının içine girelim. O zamana kadar matematikle uğraştı. Derse zar zor dikkatini verdiği ve ödevini baştan savma yaptığı zamanlarda bile, her zaman A aldı. Ama bu farklı. Zor. Öğrenci endişeli hisseder ve düşünür, “Ya matematikte düşündüğüm kadar iyi değilsem? Ya diğer çocuklar anlıyor da ben anlamıyorsam?” Bir seviyede, iki seçeneği olduğunun farkına varır: çok denemek ya da ilgilenmeyi bırakmak. Matematiğe olan ilgisi azalmaya başlar ve dikkati dağılır. Kendi kendine, “Bu şeyler kimin umurunda? İnek öğrenciler içindir. İstersem yapabilirim ama çok sıkıcı. CEO’ların ve spor yıldızlarının x ve y ’yi çözdüğünü görmezsiniz.” (Dweck, 2007b)

Buna karşılık, büyüme zihniyetine sahip bireyler, öğrenme ve gelişme ile ilgilenirler, “zorluk veya düşük yetenekle verilen çabanın boşunallığına karşı çabanın faydasına” inanırlar (Blackwell, Trzesniewski ve Dweck, 2007). Hatalardan öğrenmekle ilgilenirler; hataları bir başarısızlık işareti olarak değil, bir öğrenme fırsatı olarak görürler. Çabayı olumlu bir şey olarak görürler çünkü bu onların çalışma azmini körükler ve onların gelişmesine neden olur.

Yine, Dweck, amacını vurgulamak için varsayımsal bir durumu açıklar:

Gelişen bir zihniyete sahip başka bir öğrenciyeye bakalım - cebirle ilk kez karşılaşan. Şimdiye kadar öğrendiği hiçbir şeye benzemeyen, yeni, zor ve kafa karıştırıcı bulur. Ama cebiri anlamaya kararlı. Öğretmenin söylediği her şeyi dinler, dersten sonra öğretmene sorular sorar ve ders kitabını eve götürür ve bölümü iki kez okur. Cebiri anlamaya başlayınca, kendini canlanmış hisseder. Onun için yeni bir matematik dünyası açılır. (Dweck, 2007b)

Övgünün etkilerini incelerken, kişiyle ilgili ve süreçle ilgili övgü olmak üzere iki tür arasında ayırım yapılmalı ve bunlar Dweck'in sabit ve gelişme zihniyetleri teorisiyle ilişkili olarak ele alınmalıdır.

Kişiyle ilgili övgü, bir kişiyi değerlendiren ve yargılayan ve belirli davranışa, performansa veya yeteneğe dayalı bir yorumdur, örneğin, "Sen zekisin" veya "Onu iyi yaptın". Bu tür bir övgü alan öğrenciler sabit bir zihniyet geliştirirler. Nasıl elde edildiğine bakılmaksızın, yalnızca son ürüne odaklanılır. Bu durum öğrencilerde hiçbir şey yapamayacakları yetenek ve eksikliklerle donanmış izlenimi yaratmakta ve sonuç olarak olumsuz bir çaba imajı geliştirmektedir. Bu onları, beceri ve yeteneklerin geliştirilemeyeceği için çabanın etkisiz olduğuna ve bu çabanın zekâ eksikliğinin bir işareti olduğuna inanmalarına yol açar. Mueller ve Dweck tarafından yapılan bir araştırmada, araştırmacılar, zekâları nedeniyle övülen öğrencilerin, yeni bir şeyler öğrenebilecekleri zorlukları reddetme eğiliminde olduklarını ve bunun yerine, halihazırda sahip oldukları becerileri gösterebilecekleri ve böylece zeki görünecekleri görevler üzerinde çalışmaya daha yatkın olduklarını gözlemlediler. Araştırmacılar ayrıca, bu tür övgülerin öğrencileri gelecekteki aksiliklere karşı savunmasız hale getirdiğine dikkat çekti.

Süreçle ilgili övgü, bir kişinin çabasına, eylemlerine ve ısrarına odaklanır. Örnekler arasında "Bu iyi sonuç için gerçekten çok çalıştınız" veya "Bu başarı için çok çalıştığınızı görebiliyorum" sayılabilir. Öğrenciler çabalarından dolayı övüldüğünde, bu onların bir gelişim zihniyeti geliştirmelerine yol açar. Sürece ve sonuca götüren yolu övgüye odaklanarak, çabaya olumlu bir çağrışım inşa edilir. Ayrıca başarısızlığın yeterince akıllı olmamakla aynı anlama gelmediğini, kişinin daha çok denemesi ve/veya yeni öğrenme stratejileri geliştirmesi gerektiğini açıkça ortaya koyar. Mueller ve Dweck'in araştırmasında, süreçle ilgili övgü alan çocuklar, halihazırda ustalaşmış olduklarını gösterebilecekleri görevler yerine, daha fazla öğrenme fırsatı vaat eden görevleri bile seçtiler.

Kaynaklar

Blackwell, L. S., Trzesniewski, K. H., & Dweck, C. S. (2007). Implicit theories of intelligence predict achievement across an adolescent transition: A longitudinal study and an intervention. *Child Development*, 78(1), 246–263. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.00995.x>

Burnette, J. L., O'Boyle, E. H., VanEpps, E. M., Pollack, J. M., & Finkel, E. J. (2013). Mind-sets matter: A meta-analytic review of implicit theories and self-regulation. *Psychological Bulletin*, 139(3), 655–701. <https://doi.org/10.1037/a0029531>

Cimpian, A., Arce, H.-M. C., Markman, E. M., & Dweck, C. S. (2007). Subtle linguistic cues affect children's motivation. *Psychological Science*, 18(4), 314–316. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01896.x>

Dweck, C. S. (2007a). Boosting achievement with messages that motivate. *Education Canada*, 47(2), 6–10.

Dweck, C. S. (2007b). The perils and promises of praise. *Educational Leadership*, 65(2), 34–39.

Dweck, C. S. (1999). Caution: Praise can be dangerous. *American Educator*, 23(1), 4–9.

Kamins, M. L., & Dweck, C. (1999). Person versus process praise and criticism: Implications for contingent self-worth and coping. *Developmental Psychology*, 35(3), 835–847. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.3.835>

Mangels, J. A., Butterfield, B., Lamb, J., Good, C., & Dweck, C. S. (2006). Why do beliefs about intelligence influence learning success? A social cognitive neuroscience model. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 1(2), 75–86. <https://doi.org/10.1093/scan/nsl013>

Mueller, C. M., & Dweck, C. S. (1998). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 33–52. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.75.1.33>